

Međunarodna suradnja na području nadzora i kontrole zaraznih bolesti

Sanja Kurečić Filipović, Marijan Erceg, Bernard Kaić, Iva Pem Novosel, Aleksandar Šimunović, Vesna Višekruna Vučina

Služba za epidemiologiju
Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Ključne riječi: međunarodna suradnja, zarazne bolesti, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Zarazne bolesti kao i moguće prijetnje vezane uz zarazne bolesti ne poznaju granice. Danas kad je prisutan intenzivan međunarodni promet ljudi i roba, očekivan je brži i jednostavniji prijenos i širenje već nam poznatih zaraznih bolesti, no također i pojava novih zaraznih bolesti. Time se postavljaju novi izazovi u sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti, što je prepoznato od strane kako međunarodnih stručnih i znanstvenih institucija, tako i od domaćih.

Sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti predstavlja javnozdravstveni prioritet u Europi (Direktiva Europskog parlamenta iz 1998. Godine, br. 2/19/98/EC), kako u zakonodavstvu Europske unije, tako i u dokumentima Europske regije Svjetske zdravstvene organizacije (WHO Grottaferatta 2000 Consensus Meeting on Surveillance of Infectious Diseases, Lyon 2002. Natural and intentional epidemic risks in Europe: Strengthening alert mechanism). Ovo je područje prioritet i u zakonodavstvu Republike Hrvatske, a rad i organizacija Službe za epidemiologiju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo utvrđeni su Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti te drugim zakonskim aktima. Služba za epidemiologiju sa Službom za mikrobiologiju čini dio europske mreže epidemiološkog nadzora nad zaraznim bolestima.

Europski centar za sprečavanje i suzbijanje bolesti (engl. ECDC, European Center for Disease Prevention and Control) utemeljen je 2005. godine kao agencija Europske unije s ciljem ojačanja Europe u borbi protiv zaraznih bolesti. Sjedište se nalazi u Stockholmu u Švedskoj. Zadaća ECDC-a je utvrditi, procijeniti i komunicirati postojeće i moguće prijetnje ljudskom zdravlju prouzročene zaraznim bolestima. Kako bi ispunio svoje zadaće, ECDC usko surađuje s nacionalnim institucijama diljem Europe. U Hrvatskoj točka kontakta i suradnje je Služba za epidemiologiju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Zajednički rad usmjeren je na unaprijeđenje praćenja i nadzora nad zaraznim bolestima i na razvoj sustava ranog uzbunjivanja i odgovora (engl. EWRS, Early Warning and Response System). Stručnjaci Službe za epidemiologiju nominirani su u razna tijela ECDC-a, kao što su Upravljački odbor ECDC-a, Savjetodavni forum ECDC-a, sustav ranog uzbunjivanja. Specifične aktivnosti ECDC-a vezane uz određene bolesti organizirane su u sedam horizontalnih programa: antimikrobna rezistencija i infekcije povezane sa zdravstvenom zaštitom, bolesti koje se prenose vektorima i novo nastupajuće bolesti, bolesti koje se prenose hranom/vodom i zoonoze, influenza i druge respiratorne bolesti, HIV, spolno-prenosive bolesti i virusni hepatitis, tuberkuloza, bolesti protiv kojih se cijepi. Za svaki od tih programa nominirani su i predstavnici iz Hrvatske. Aktivnosti ECDC-a podijeljene su i na sljedeće kategorije: praćenje zaraznih bolesti, znanstveno savjetovanje, "epidemic intelligence", pripravnost i mjere odgovora na prijetnje, edukacija, zdravstvena komunikacija, javnozdravstvena mikrobiologija. Za sve od navedenih aktivnosti također su nominirani i hrvatski stručnjaci. Suradnja Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo s Europskim centrom za sprečavanje i suzbijanje bolesti ostvaruje se kroz redovite sastanke i edukacije, komunikaciju putem elektroničke pošte i izdavanjem mišljenja na dokumente koje ECDC izdaje. Poseban doprinos Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i epidemiološke službe u

Hrvatskoj radu ECDC-a zabilježen je 2012. godine kad je Europski centar za sprečavanje i suzbijanje bolesti izabrao upravo Hrvatsku kao zemlju suradnika na izradi alata procjene kapaciteta sustava praćenja i nadzora nad zaraznim bolestima u zemljama kandidatima za pristupanje Europskoj uniji. Ova suradnja zahtijevala je intenzivan višemjesečni rad koji je uključivao i posjetu Hrvatskoj, a rezultirao je završnim izvješćem i upitnikom koji se već počeo primjenjivati u zemljama kandidatima za pristupanje Europskoj uniji. Od 1. srpnja 2013. godine Hrvatska je aktivno uključena i u informatički sustav prijavljivanja zaraznih bolesti ECDC-a, pod imenom TESSy (engl. The European Surveillance System), putem kojih se zarazne bolesti iz Hrvatske prijavljuju u ECDC. Stručnjaci Službe u redovitim zadanim vremenskim intervalima šalju definirane podatke iz prijave zaraznih bolesti te se podaci objavljuju na internetskim stranicama ECDC-a. Ovdje želimo naglasiti važnost pravovremenog prijavljivanja svakog slučaja oboljenja od zarazne bolesti, grupiranja zarazne bolesti i bolesti nepoznatog uzroka jer je praćenje i nadzor nad zaraznim bolestima ključna mjera za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti. U Hrvatskoj je to jasno zakonski regulirano te epidemiološka služba provodi organizirani i kontinuirani nadzor nad zaraznim bolestima već više od 80 godina. Neosporan je doprinos i suradnja svih zdravstvenih djelatnika u Hrvatskoj, a organizacija epidemiološke službe na cijelom teritoriju Republike Hrvatske omogućava blisku suradnju nadležnog epidemiologa s liječnicima na svom terenu. Ulaskom u Europsku uniju hrvatski sustav prijavljivanja zaraznih bolesti treba modernizirati izgradnjom jedinstvenog informatičkog sustava za prijavljivanje zaraznih bolesti.

U procesu pristupanja Hrvatske EU, a posebno nakon zatvaranja poglavlja 28 (Zaštita zdravlja i potrošača) i potpisivanja pristupnog ugovora, intenzivna je i kontinuirana suradnja sa zdravstvenim tijelima EU: EK, Health Security Committee, DG SANCO. Odluka Europskog

parlamenta i vijeća br. 1082/2013/EU od 22. listopada 2013. o ozbiljnim prekograničnim prijetnjama zdravlju i o stavljanju izvan snage Odluke 2119/98/EC službeno je objavljena u *Official Journal of the European Union* 5. studenog 2013. godine i stupila je na snagu dan kasnije tj. 6. studenog 2013. godine. Odlukom se definira ojačavanje kapaciteta i struktura za osiguranje učinkovitog odgovora na ozbiljne prekogranične prijetnje zdravlju te je postavljen zajednički okvir djelovanja za sve prekogranične prijetnje zdravlju, kako one uzrokovane zaraznim bolestima, biološkim agensima odgovornim za ne-zarazne bolesti tako i za prijetnje kemijskog, okolišnog ili nepoznatog porijekla. Stručnjak Službe za epidemiologiju nominiran je kao točka kontakta za Health Security Committee.

Odluka 1082/2013/EU nadogradnja je na Odluku 2119/98/EC od 24. rujna 1998. godine kojom se uspostavila mreža za epidemiološko praćenje i nadzor nad zaraznim bolestima u Europskoj zajednici i Sustav ranog uzbunjivanja i odgovora (engl. EWRS, Early Warning and Response System). Hrvatska je uključena kroz Službu za epidemiologiju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u ovu mrežu te se u sustavu prijavljivanja zaraznih bolesti u Hrvatskoj koriste EU definicije slučaja zaraznih bolesti. Hrvatska je 2009. godine u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti (NN 43/2009) unijela članak 18a koji propisuje da se obavijest o pojavi zarazne bolesti, epidemije ili druge opasnosti po zdravlje od međunarodnog značenja, koju prema Međunarodnim zdravstvenim propisima (IHR) Hrvatski zavod za javno zdravstvo upućuje u IHR sustav ranog uzbunjivanja SZO, istodobno upućuje i u mrežu za rano obavješćivanje Europske unije.

Služba za epidemiologiju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo uključena je u projekte koje podržava Europska komisija (DG SANCO). Tako je tijekom obilježavanja Godine

Mediterana, 2005. godine, nekoliko zemalja dogovorilo izgradnju mreže EpiSouth čiji je cilj ojačati suradnju epidemioloških sustava u razmjeni podataka o zaraznim bolestima, olakšati komunikaciju i edukaciju zemalja na području Mediterana. Projekt je podržala Europska komisija (DG SANCO) i Ministarstvo zdravlja Italije. Mreža je uključivala 27 zemalja (9 zemalja članica EU, 1 zemlju kandidata za EU te 17 drugih zemalja). Nakon završetka prvog projekta pod nazivom EpiSouth 2010. godine, projekt se nastavlja pod nazivom EpiSouth Plus čiji je cilj povećati sigurnost ljudi u pogledu zdravlja u zemljama Mediterana i jugoistočne Europe ojačanjem pripravnosti na nacionalnoj i regionalnoj razini.

U sklopu EpiSouth Plus projekta održana je i simulacijska vježba za slučaj pripravnosti u slučaju pojave epidemije u kojoj su uz stručnjake Službe za epidemiologiju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo sudjelovali i predstavnici Ministarstva zdravlja RH.

Služba za epidemiologiju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo ima dugogodišnju suradnju i sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom. Epidemiolozi Službe obavljaju poslove nacionalnog koordinatora za suzbijanje i sprečavanje zaraznih bolesti, nacionalnog koordinatora za EPI (engl. Expanded Programme of Immunization), nacionalnog koordinatora za tuberkulozu (TB manager), nacionalnog koordinatora za epidemiologiju HIV/AIDS-a (EUROHIV I EUROAIDS), nacionalnog koordinatora za epidemiologiju malarije ("Roll back malaria"), nacionalnog koordinatora za Međunarodne zdravstvene propise (International Health Regulation, IHR) i nacionalnog koordinatora za eradicaciju poliomijelitisa (Polio Eradication Program). Služba kontinuirano sudjeluje i u sustavu SZO za praćenje zaraznih bolesti. Kontinuirano se sudjeluje u više stalnih informacijskih sustava SZO (prijave akutnih mlohavih paraliza, prijave

ospica, poliomijelitisa, difterije, hepatitis B, HIV/AIDS-u, tuberkuloza, gripa). Kao nacionalni IHR focal point Služba je u stalnoj vezi s europskim centrom IHR-a SZO.

Uz gore navedene aktivnosti koje su vezane uz međunarodnu suradnju epidemiološka služba u Hrvatskoj na teritoriju RH ima i dalje svoju važnu kurativnu funkciju, osiguravajući pravovremenu intervenciju što je rezultiralo povoljnom epidemiološkom situacijom koju danas u Hrvatskoj imamo. Upravo s jedne strane međunarodni zahtjevi sa sustavima ranog uzbunjivanja, a s druge strane koordinacija rada epidemiološke službe koja provodi hitne medicinske intervencije neosporno zahtijevaju dostupnost epidemiologa 24 sata kroz 7 dana u tjednu što je u Hrvatskoj zakonski regulirano kao pripravnost epidemiologa. Nositelj svih epidemioloških informacijskih sustava (sustav individualne prijave zaraznih bolesti, sustav ranog uzbunjivanja i 24h/7dana pripravnost, sustav prijave nuspojava od cijepljenja, sustav praćenja provedbe Programa obveznog cijepljenja u Hrvatskoj, svjetski epidemiološki sustav ranog uzbunjivanja – IHR i EWRS na razini zemlje i sustavi prijave bolesti prema SZO i EU) je Služba za epidemiologiju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo.